

PANDA Opplæringshefte for undervisere og veiledere

Del 1 – Juridisk rammeverk

Dette dokumentet er en del av det europeiske Erasmus+ KA202-prosjektet Project, "Participation and Collaboration for Action", akronym PANDA, kode 2020-1-BE02-KA202-074818. Prosjektet involverer 4 europeiske universiteter: Artevelde University of Applied Sciences (Belgia), Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (Norge), Queen's University Belfast (Nord-Irland) og Universidad Complutense de Madrid (Spania). Det involverer også 4 organisasjoner: Growing Up (Belgia); Trondheim Kommune/Link (Norge); Voice of Young People in Care, VOYPIC, (Nord-Irland) og Fundación Secretariado Gitano, FSG (Spania).

Del 1 er skrevet av Winter, K. og QUB/VOYPIC teamet har bidratt med forslag til innhold. Forfatterne er: Winter, K., McCafferty, P., McGuigan, G., Toal, A. og Aerts, L., Blanco Carrasco M., Børmark, P., Corchado Castillo, A.I., Dorado Barbe, A.I., Eerdeken, W., Haedens, N., Heirbaut, Hernes, S., Husby, I.S., Juul R., E. Lowagie, L., Leyra Fatou, B., Mercado García, E., Ortiz Mateos, M., Roncal Vargas, C., Saenen, V.

Innhold

GENERELL INTRODUKSJON	2
1 START DEL 1: JURIDISK RAMMEVERK:.....	3
2 GRUPPEREGLER	3
3 MÅL OG TEMA FOR TREINGSØKTEN	3
SEKSJON A: Å ENGASJERE SEG I BARNES RETTIGHETER	4
ØVELSE A1	4
ØVELSE A2	5
SEKSJON B: HVA HINDRER IVARETAGELSE AV BARNES RETTIGHETER	6
ØVELSE B1.....	6
ØVELSE B2.....	7
SEKSJON C: HVA ER FNS BARNEKONVENSJON, HVOR KOMMER DEN FRA, HVORFOR ER DEN VIKTIG OG HVA ER DENS BESTEMMELSER?	8
ØVELSE C1.....	8
ØVELSE C2.....	8
SEKSJON D: ANVENDELSE AV FNS BARNEKONVENSJON I PRAKSIS: CASE STUDIE.....	10
ØVELSE D1	10
ØVELSE D2	10
AVSLUTNING AV ØKTEN	11
VEDLEGG 1: CASE STUDIE	11
VEDLEGG 2: UTDRAG FRA DE GENERELLE KOMMENTARENE TIL FNS BARNEKONVENSJON.....	12
VEDLEGG 3: MAL FOR BREV	14
REFERANSER.....	16

Generell introduksjon

Opplæringsverktøyet er designet som en del av Erasmus+ PANDA-prosjektet. Det består av fire komponentdeler som følger:

- Del en fokuserer på loven, FNs barnekonvensjon, de generelle kommentarene til FNs Barnekonvensjonen
- Del to fokuserer på utfordringer og muligheter

- Del tre fokuserer på sosial/gruppedeltagelse
- Del fire fokuserer på metoder

Hver del står på egne ben og kan brukes som treningsopplegg uavhengig av de andre delene, eller sees som en helhet. Opplæringsheftet ses i sammenheng med de nettbaserte ressursene som Panda prosjektet har gjort tilgjengelig på websiden reacch.eu. Det anbefales at veileder og deltakere benytter ressursene på websiden sammen med dette opplæringsheftet.

1 Start del 1: juridisk rammeverk:

Veileder inviterer deltakerne til å si hvem de er, hvor de jobber og ett talent de har.

2 Grupperegler

Veileder inviterer deltakerne til å identifisere noen grupperegler som gruppen vil operere etter, og som kan omfatte:

- det som sies i gruppen, blir i gruppen
- sikre at alle får bidra
- verdsette bidragene fra alle, enten de er enige eller ikke
- gi kun konstruktive tilbakemeldinger

3 Mål og tema for treningsøkten

Veileder skisserer mål og tema for treningsøkten. Dette heftet fokuserer på barns rettigheter slik de er definert i FNs barnekonvensjon og målet er:

- Forbedre profesjonelles kunnskap om FNs barnekonvensjon og de generelle kommentarene til konvensjonen
- Øke profesjonelles selvtillit og ferdigheter i å anvende bestemmelsene i FNs barnekonvensjon i daglig praksis
- Skape bevissthet om viktigheten av å reflektere over egne holdninger, fordommer og antagelser om barn og barndom
- Inspirere profesjonelle til å påvirke organisatoriske og strukturelle systemer til å bli opptatt av barns rettigheter i politikk og praksis.

Seksjon A: Å engasjere seg i barns rettigheter

Øvelse A1

Formål med øvelsen:

Formålet med de følgende øvelsene er at deltakerne skal utforske hvordan et engasjement for menneskerettigheter innebærer et engasjement for likestilling og vise versa, og å vurdere dette i lys av andre menneskers situasjon. Øvelsen har som mål å demonstrere hvordan valg eller mangel på valgmuligheter danner et mønster i samfunnet. Se også [internasjonalt juridiske rammeverk](#) og [sammendrag av regionale lovgivninger i de 4 landene: Belgia, Nord-Irland, Norge, Spania](#)

Oppgaver:

- Alle finner en plass hvor de er komfortable og uten forstyrrelser.
- Veilederen leser opp følgende utsagn fra Menneskerettighetserklæringen:

Alle mennesker er født frie og med samme menneskeverd og menneskerettigheter
(artikkel 1)

Enhver har krav på alle de rettigheter som er nevnt i denne erklæringen, uten forskjell av noen art, f.eks. rase, farge, kjønn, språk, religion, politisk eller annen oppfatning, nasjonal eller sosial opprinnelse, eiendom, fødsel eller annet forhold. Det skal heller ikke gjøres noen forskjell på grunn av den politiske, rettslige eller internasjonale stilling som innehas av det land eller det område en person tilhører, enten landet er uavhengig, står under tilsyn, er ikke-selvstyrende eller på annen måte har begrenset suverenitet
(artikkel 2)

- Veileder inviterer gruppa til å tenke på et barn de har arbeidet med.
- Med dette barnet i tankene, inviterer veileder deltakerne til å danne en linje ved siden av hverandre.

- Fortsatt med dette barnet i tankene, inviterer veileder deltakerne til å lytte til følgende utsagn og ta et skritt frem for hvert utsagn som gjelder for barnet. Utsagnene er som følger:
  - Jeg kan kjøpe nye klær når jeg trenger/ønsker dem.
  - Jeg har ikke opplevd diskriminering på grunn av min religion.
  - Mitt hus kan varmes opp tilstrekkelig når det er kaldt.
  - Jeg kan leke utendørs når jeg ønsker.
  - Jeg har ikke blitt mobbet på grunn av min utviklingshemming.
  - Jeg kan få tilgang til ekstra veiledning som kan hjelpe meg i utdanningen min.
  - Jeg har ikke erfart diskriminering på grunn av min hudfarge.
  - Jeg kan få medisinsk hjelp når jeg trenger det.
  - Mine synspunkter blir etterspurt i skolen og jeg blir lyttet til.
  - Jeg har ikke erfart diskriminering på grunn av min kultur.
  - Jeg er ikke redd for å snakke om min seksualitet/seksuelle legning.
  - Mine synspunkter blir etterspurt av min familie og jeg blir lyttet til.

- På slutten av øvelsen vil deltakerne oppdage at de går fremover i ulik hastighet (dermed er øvelsen en visuell representasjon av ulik tilgang til grunnleggende rettigheter)

- Veileder ber deltakerne om å gi tilbakemelding på øvelsen i forhold til følgende spørsmål:
  - Hvordan følte det å flytte seg fremover?
  - Hva følte jeg når jeg ikke kunne flytte meg fremover?
  - På hvilket tidspunkt begynte gruppemedlemmene å legge merke til ulikheten i hastighet på å flytte seg fremover.

- Veileder avslutter øvelsen ved å understreke viktigheten av FNs barnekonvensjon i barns liv som, hvis den brukes, bidrar til å fremme og ivareta like muligheter.

Øvelse A2

Formålet med øvelsen:

Hensikten med denne øvelsen er å bidra til en felles forståelse i gruppen av betydningen og relevansen av barns rettigheter.

Oppgaver:

- Veileder inviterer folk til å danne par og å delta i en 3-minutters skriveøvelse for å fullføre følgende: Min uttalelse om barns rettigheter er ...
- Deretter ber veileder deltakerne om å lese opp uttalelsene sine og notere nøkkelordene på en tavle/flipover/chatfunksjon.
- Veileder samler nøkkelordene og skriver en felles uttalelse om barns rettigheter.

Seksjon B: Hva hindrer ivaretagelse av barns rettigheter

Øvelse B1

Formålet med øvelsen:

Formålet med denne øvelsen er at deltakerne skal tenke på barrierer (på nivåene: individet, teamet, organisasjonen og det bredere samfunnet) som hindrer ivaretagelse av barns rettigheter

Oppgaver:

Veileder oppfordrer deltakerne til å tegne en rekke konsentriske sirkler (se under) og liste opp faktorer under hver.

Veileder kan fremheve følgende:

- Meg - Faktorer kan være mangel på kunnskap, ferdigheter og verdier som reflekterer organisatoriske kulturelle normer og som prioriterer andre aspekter av arbeid med barn.
- Team – Team-kulturen er ikke for barns rettigheter .
- Organisasjonen - Mangel på politiske og praktiske retningslinjer som spesifikt nevner barns rettigheter. Mangel på skjema som inneholder barns rettigheter til bruk i saksbehandling og i arbeid med barn.
- Regional og nasjonal kontekst - ambivalente/uklare synspunkter og tilnærminger.

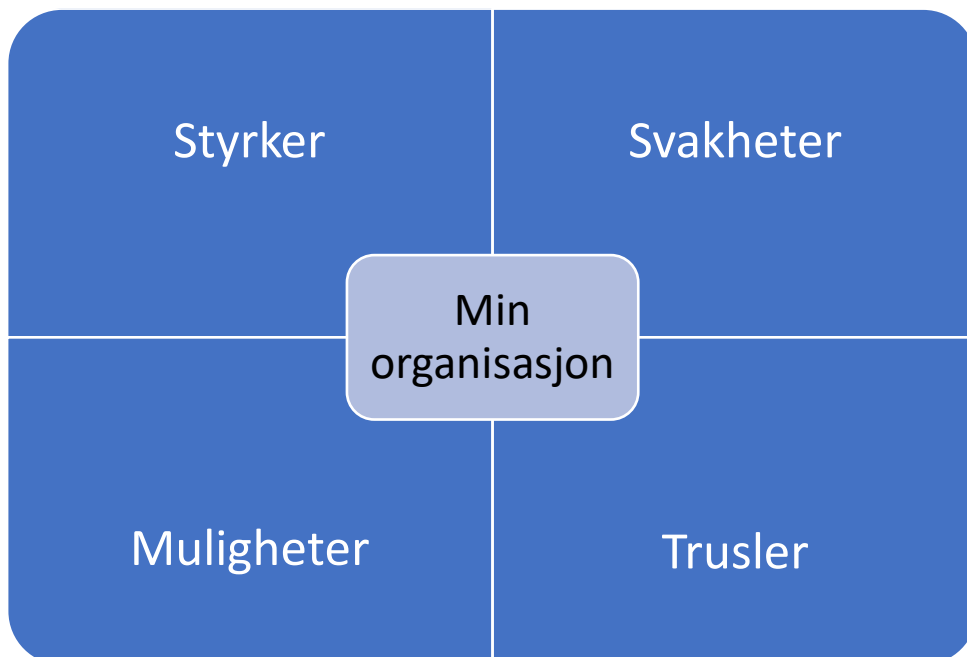
Øvelse B2

Formålet med øvelsen:

Formålet med denne øvelsen er at deltakerne skal reflektere ikke bare over styrker og svakheter i sin organisatoriske, regionale og nasjonale sammenheng, men også muligheter.

Oppgaver:

Veileder inviterer deltakerne til å fullføre en [SWOT \(styrker og svakheter\) analyse](#)

Seksjon C: Hva er FNs barnekonvensjon, hvor kommer den fra, hvorfor er den viktig og hva er dens bestemmelser?

Øvelse C1

Formålet med øvelsen:

Formålet med denne øvelsen er at deltakerne skal tilegne seg kunnskap om FNs barnekonvensjon, dens opprinnelse, dens bestemmelser, og dens implementering.

Oppgaver:

Deltakerne inviteres til å se disse korte YouTube-videoene (ingen er lengre enn 2 minutter) (eller lese om FNs barnekonvensjon):

- [What is the UNCRC and where does it come from?](#)
- [Who is who in the UN and the Committee on the Rights of the Child](#)
- [What does the UNCRC say?](#)
- [How is the UNCRC made real?](#)

Øvelse C2

Formålet med øvelsen:

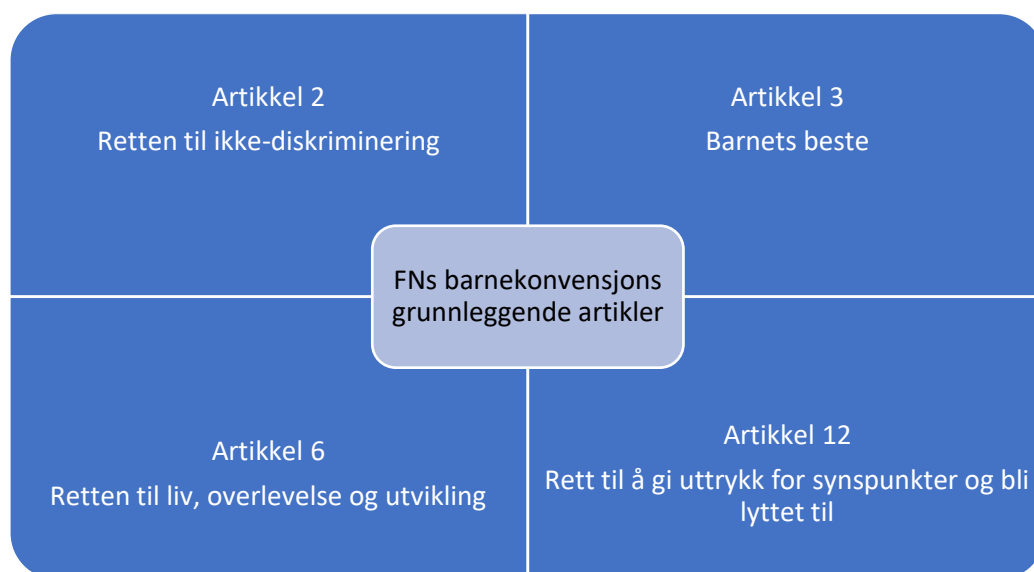
Hensikten med denne øvelsen er å sikre at deltakerne har tilgang til artiklene i FNs barnekonvensjon og de relevante generelle kommentarene til konvensjonen.

Oppgaver:

- Veileder sørger for at deltakerne har utskrift av eller tilgang til artiklene i FNs barnekonvensjon og de generelle kommentarene til konvensjonen/[UN General Comments](#) (se Vedlegg 2 og relaterte nettlenger)

- Veileder inviterer deltakerne til å vurdere de 4 sammenhengende, grunnleggende artiklene i FNs barnekonvensjon; artiklene 2, 3, 6, 12.

Veileder inviterer gruppen til å diskutere implikasjonene av disse. Veileder må fremheve følgende punkter:

- Disse artiklene må ses i sammenhengende og som uatskillelig sammenvevd, og barns deltakerrettigheter baseres på disse 4 artiklene (og andre relaterte artikler).
  - Artikkel 2 betyr at vi må starte fra det faktum at uansett hva alderen og bakgrunnen til barnet er, har det rett til ikke-diskriminering, også i henhold til deres rettigheter gitt i artikkel 12.
  - Dette betyr at alle barn uavhengig av alder har rett til å uttrykke synspunkter og få disse tatt i betraktning.
  - Dette er grunnleggende. For eksempel er det ikke mulig for fagfolk å bestemme 'barnets beste/barnets interesser' (artikkel 3) uten at fagfolk søker barnets synspunkter og tar disse i betraktning (artikkel 12) ved beslutninger. Artiklene 3 og 12 er komplementære.
  - Artikkel 6 fremhever at å gi barn tilgang til deres deltakerrettigheter kan bidra til deres helse, overlevelse og utvikling.
  - Barns deltakerrettigheter blir gitt effekt gjennom artiklene 2, 3, 5, 6, 12 og 13.
- Veileder inviterer deltakerne til å vurdere artiklene 5 og 13 (FNs barnekonvensjon). Hva betyr de?

- Veileder avslutter denne delen ved å invitere deltakerne til å vurdere en sak de har eller har vært involvert i, og hvordan disse artiklene som omhandler rettigheter knyttet til medvirkning og deltagelse, kan anvendes.

Seksjon D: Anvendelse av FNs barnekonvensjon i praksis: case studie

Øvelse D1

Formålet med øvelsen

Hensikten med den følgende øvelsen er at deltakerne skal anvende barnekonvensjonens artikler 2, 3, 5, 6, 9, 12, 13 på case-studier og vurdere hvordan råd gitt i [FNs generelle kommentarer](#) kan bistå dem og deres organisasjon.

Oppgaver:

- Veileder deler gruppen inn i 3 og ber dem vurdere hvordan og på hvilke måter artiklene kan brukes på casestudiet og hvilke artikler som kan brukes til å utfordre voksnes beslutningstaking (se vedlegg 1: Casestudie).
- Veileder bringer gruppen sammen og ber om tilbakemelding.

Øvelse D2

Formålet med øvelsen:

Å gi praktiske tips til fagfolk som kan være til hjelp når de anvender artiklene i FNs barnekonvensjon i praksis

Oppgaver:

- Veileder retter oppmerksomheten mot [FNs generelle kommentarer](#). Disse gir detaljert veiledning om implementeringen av artiklene i [FNs barnekonvensjon](#) (Se vedlegg 2 for relevante og nyttige utdrag).
- Spesielt med hensyn til barns deltakerrettigheter, og spesielt små barn, gjelder følgende:

[Generell kommentar nr 5](#), Generelle tiltak til gjennomføring av Konvensjonen om barnets rettigheter (artiklene 4 og 42 og artikkel 44 nr. 6)

[Generell kommentar nr 7](#), Gjennomføring av barnets rettigheter i tidlig barndom

[Generell kommentar nr 12](#), Barnets rett til å bli hørt

- Veileder retter oppmerksomheten mot brevmalen i Vedlegg 3 og til andre relevante lokale, regionale ressurser.

Avslutning av økten

Veileder ber gruppen om å reflektere over:

- En ny ting de har lært.
- En ny ting de vil gjøre annerledes i praksis.
- En ny ting de vil spørre teamet, organisasjonen om å vurdere med hensyn til endring av policy/praksis.

Vedlegg 1: Case Studie

Barn skilt fra familien

Adele er en 5 år gammel jente som er tatt ut av familien sin på grunn av omsorgssvikt. Hennes morsmål er polsk. Morens oppholdssted er ukjent. Adele har gjentatte ganger sagt at hun vil se faren sin (hun kaller ham 'tata'), og hennes mormor ('babka'). Hun gråter om natten og roper etter dem, og har gitt to myke leker navnene deres. Barnevernsarbeiderne holdt et møte der de bestemte at kontakt med disse familiemedlemmene ikke var i Adeles beste interesse. Det ser ut til at barnevernsarbeideren har skrevet i møteskjemaet at 'dette barnet er for ungt til å uttrykke en mening'. Ved å vurdere denne avgjørelsen og vurdere Adeles rettigheter i henhold til FNs barnekonvensjon, hvilke faktorer i beslutningsprosessen må du vurdere og hvilke artikler kan gjelde?

Vedlegg 2: Utdrag fra de Generelle kommentarene til FNs barnekonvensjon

FNs Generelle kommentarer nr. 5 (2023, s. 4) (Un General Comment No. 5 (2003, p. 4))

Artikkel 2: partenes plikt til å respektere og sikre de rettigheter som er slått fast i konvensjonen for alle barn innenfor deres jurisdiksjon, uten diskriminering av noe slag. Denne plikten til ikke å diskriminere krever at partene aktivt kartlegger hvilke barn og grupper av barn som kan være avhengige av spesielle tiltak for at de skal få sine rettigheter anerkjent og realisert. Komiteen framhever for eksempel særlig behovet for at data som hentes inn er tilstrekkelig spesifiserte, slik at det er mulig å identifisere diskriminering eller potensiell diskriminering. Bekjempelse av diskriminering kan kreve endringer innen lovgivning, forvaltning og ressurstildeling, og tiltak innenfor skole og utdanning, for å endre holdninger. Det må understrekes at anvendelse av det ikke-diskriminerende prinsippet om lik tilgang til rettigheter, ikke betyr at alle skal behandles identisk. I en generell kommentar understreker Menneskerettighetskomiteen at det er viktig å treffe spesielle tiltak for å redusere eller eliminere forhold som forårsaker diskriminering

FNs Generelle kommentarer nr. 7 (2005, s. 6-7) (UN General Comment No. 7 (2005, p. 6-7))

11. Retten til ikke å bli diskriminert. Artikkel 2 sikrer alle barn rettigheter, uten diskriminering av noe slag. Komiteen ber partene om å kartlegge hva dette prinsippet innebærer for virkeliggjøringen av små barns rettigheter:

a) Artikkel 2 innebærer at små barn i alminnelighet ikke skal diskrimineres på noe grunnlag, f.eks. der hvor lovverket ikke gir alle barn, herunder små barn, lik beskyttelse mot vold. Små barn er spesielt utsatt for diskriminering, fordi de er relativt svake, og fordi de er avhengig av andre for å kunne nyte godt av sine rettigheter.

14. Respekt for små barns meninger og følelser. Artikkel 12 slår fast at barnet har rett til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter i alle saker som berører barnet, og at det skal tas hensyn til disse synspunktene. Denne retten styrker små barns stilling som aktive deltakere i arbeidet med å fremme, beskytte og overvåke deres rettigheter. Små barns evne til å delta - som medaktører i familien og i samfunnet - blir ofte oversett, eller ikke vurdert som hensiktsmessig å ta hensyn til, på grunn av barnets unge alder og manglende modenhet. I mange land og regioner har tradisjonelle oppfatninger lagt vekt på små barns behov for opplæring og sosialisering. De har

blitt sett på som uutviklet og uten selv den minste evne til å forstå, kommunisere og foreta valg. De har vært uten innflytelse i familien, og ofte usynlige og uten stemme i samfunnet for øvrig. Komiteen ønsker å understreke at artikkel 12 gjelder både for yngre og eldre barn. Som rettighetshavere har selv de yngste barna rett til å gi uttrykk for sine oppfatninger, som bør tillegges “behørig vekt i samsvar med barnets alder og modenhet” (artikkel 12 nr. 1). Små barn er svært følsomme overfor sine omgivelser. De lærer seg raskt å forholde seg til folk, steder og rutiner som er en del av deres liv, og de blir raskt bevisst sin egen unike identitet. De foretar valg og formidler sine følelser, tanker og ønsker på forskjellige måter, lenge før de er i stand til å kommunisere via det talte eller skrevne språk.

FNs Generelle kommentarer nr. 12 (2009, s. 9) (UN General Comment No. 12 (2009, p9))

- For det første understreket komiteen i sine anbefalinger etter dagen med generell diskusjon om gjennomføring av barns rettigheter i tidlig barndom, i 2004, at forestillingen om barnet som rettighetshaver skal være “... forankret i barnets daglige liv fra det tidligste stadiet av barndommen”. Forskning viser at barn kan danne seg egne synspunkter fra de er ganske små, selv om de ikke nødvendigvis er i stand til å uttrykke dem i ord. En fullstendig gjennomføring av artikkel 12 forutsetter derfor anerkjennelse av og respekt for ikke-verbale former for kommunikasjon, herunder lek, kroppsspråk, ansiktsuttrykk og tegning og maling, som små barn gjerne viser sin forståelse og sine valg eller preferanser gjennom.
- For det andre er det ikke nødvendig at barnet har omfattende kunnskaper om alle sider ved de forhold som berører han eller henne, så lenge barnet har tilstrekkelig forståelse til å kunne danne seg en egen oppfatning om saken.
- For det tredje er partene også forpliktet til å sørge for at denne retten blir gjennomført for de barna som har problemer med å få uttrykt sine synspunkter. For eksempel bør barn med nedsatt funksjonsevne utstyres med, og gjøres i stand til å bruke, de kommunikasjonshjelpemidler som de trenger for å kunne gi uttrykk for sine synspunkter. Det må også gjøres en innsats for å anerkjenne og gjennomføre retten til å gi uttrykk for egne synspunkter for barn som tilhører minoriteter og urbefolkninger, og for innvandrerbarn og andre barn som ikke snakker flertallets språk.
- Til sist vil komiteen påpeke at partene må være oppmerksom på de potensielle negative konsekvensene av en tankeløs praktisering av denne rettigheten, særlig i tilfeller der det er snakk om små barn, eller der barnet har vært offer for en straffbar handling, seksuelt misbruk, vold eller andre former for mishandling. Partene må treffe alle nødvendige tiltak for å sikre at retten til å bli hørt blir praktisert på en måte som sikrer full beskyttelse for barnet.

[For flere detaljer om alle de Generelle kommentarene \(på norsk\)](#)

Vedlegg 3: Mal for brev

Dato:

Hei (Navn på kontakt),

Jeg er en talsperson/ barnevernsarbeider/ støtteperson for (barnets navn). Jeg skriver for å sette lys på vår bekymring i forhold til barnets involvering og deltakelse i beslutninger som blir tatt om dets omsorg og beskyttelse.

(Barnets navn) bør få mulighet til å nyte godt av sine rettigheter som er fastsatt i barnevernsloven (2021) og i FNs barnekonvensjon uten å bli diskriminert (artikkel 1 og 2). Vi mener at det har vært flere betydelige brudd på barnets rettigheter, med de mest presserende skissert nedenfor;

List opp rettigheter som har blitt brutt i både den lokale lovgivningen og FNs barnekonvensjon, og sørg for å gi bevis under hvert brudd (noen ganger vil det være lignende rettigheter i lokal lovgivning og FNs barnekonvensjon som kan settes sammen før beskrivelsen - se nedenfor for eksempel]

Eksempel

Før en myndighet tar noen beslutning med hensyn til et barn den har ansvar for eller vurderer å ta ansvar for, skal den så langt det er praktisk mulig, ta hensyn til barnets ønsker og følelser (referer til relevant lov og paragrafer: f.eks. Barnevernsloven, 2021, § 1-4).

FNs barnekonvensjon, Art. 12 (respekten for barns synspunkter) – Alle barn har rett til å uttrykke sin mening, følelser og ønsker i alle saker som angår dem, og få sine synspunkter vurdert og tatt på alvor.

(Barnets navn) har ikke fått muligheten til å delta i relevante beslutninger, og følgelig har det ikke blitt tatt hensyn til hans/hennes ønsker og følelser når beslutninger ble tatt om hans/hennes omsorg og beskyttelse. Dette har bidratt til (barnets navn) opplever frustrasjon og å ha bli fratatt makt.

Barnets beste skal være det overordnede hensyn (Barnevernsloven, 2021, § 1-3)

FNs barnekonvensjon Art. 3 - Interessene til barn og unge skal tas i betraktning på alle nivåer i samfunnet, og deres rettigheter skal respekteres av mennesker med makt.

Vi er bekymret for at beslutninger som tas ikke er i (barnets navn) beste interesser. Beslutninger har blitt tatt, og fortsetter å bli tatt uten å ta hensyn til synspunkter, ønsker og følelser til (barnets navn).

Vennligst bekreft mottak av dette brevet via e-post (e-postadresse). Vi vil sette pris på et raskt svar på denne saken.

Vennlig hilsen

(Signatur navn)

(Trykt navn)

Referanser

Blancrasco M., Roncal Vargas, C., Mercado García, E., Ortíz Mateos, M., Leyra Fatou B., Dorado Barbe A., Corchado Castillo A. (2022). *Spanish Legal framework and policies on child welfare and protection*.

https://reacch.eu/wp-content/uploads/2022/12/Spanish-legislations-on-child-welfare-and-child-protection_En.pdf

Eerdekens W., Aerts, L. (2022). *Belgian legal framework and policies on child welfare and protection*.

https://reacch.eu/wp-content/uploads/2022/12/Belgian-legislations-on-child-welfare-and-child-protection_En-1.pdf

Langsrud, E. (section 2, 3 and 4), Skrove, G., Hernes, S; (section 5).(2022). *Norwegian legal framework and policies on child welfare and protection*.

https://reacch.eu/wp-content/uploads/2023/06/Norwegian-legislation-on-child-welfare-and-child-protection_En.pdf

Mercado García E., Blanco Carrasco M., et al. (s.d.). *Shared legal frameworks and basic concepts regarding children's participation*. Brief for practitioners.

<https://reacch.eu/wp-content/uploads/2023/06/International-Legal-frameworks.pdf>

Winter K., McCafferty P. (2022). *Northern Ireland legal framework and policies on child welfare and protection*.

https://reacch.eu/wp-content/uploads/2022/12/Northern-Ireland-legislations-on-child-welfare-and-child-protection_EN.pdf